

витратами передбачає виконання всіх функцій, властивих управлінню будь-яким об'єктом, то напрями вдосконалення управління виробничими витратами підприємства доцільно розглядати стосовно кожної із загальних функцій управління. На етапі планування доцільним є розроблення методики управління витратами виробництва, яка включатиме: побудову єдиної для всіх структурних підрозділів класифікації статей витрат; визначення методики формування витрат виробництва; створення методики розрахунку собівартості продукції на підприємстві; розроблення шляхів мінімізації витрат виробництва. Наступним кроком у плануванні виробничих витрат має бути розроблення норм та нормативів витрачання ресурсів, виходячи з планових завдань виробництва. Функція організування полягає у визначенні місця формування і розподілу витрат виробництва за центрами відповідальності з метою відстежування причин їх перевитрат або економії. При цьому повинні вводитися центри прибутку, центри витрат і центри інвестицій. Таким чином виявлятиметься зв'язок між різними видами діяльності та їх часткою в собівартості продукції. Під час мотивування можливе преміювання працівників завдяки зменшенню певних видів витрат, проте система стимулювання повинна враховувати особливості діяльності кожного з центрів відповідальності та стимулювати не лише за кількісні показники діяльності, але й за якісні. Контролювання повинне забезпечувати перевірку обґрунтованості встановлення норм витрат ресурсів і правильності розрахунків планових витрат; визначення причин, що зумовили позитивні та негативні відхилення; прийняття рішень стосовно реалізації регулюючих заходів на всіх попередніх етапах управління витратами виробництва залежно від причин відхилень. Тобто якщо приймається рішення стосовно здійснення коригувальних заходів, то відбувається реалізація п'ятого етапу управління витратами – регулювання витрат виробництва.

Висновки. Отже, управління виробничими витратами потрібно розглядати як комплексну систему, що забезпечує розроблення управлінських рішень, оскільки всі управлінські рішення щодо ефективного використання ресурсів взаємопов'язані та впливають на кінцеві результати діяльності підприємства. Процес управління виробничими витратами є конкретною функцією управління, яка реалізується шляхом послідовного перебігу загальних функцій. Управління виробничими витратами повинно здійснюватись з метою досягнення підприємством поставлених цілей: зниження або оптимізування витрат на одиницю виробленої продукції, підвищення рентабельності господарських процесів чи видів діяльності, раціоналізації структури та розміру витрат і рівня ризику господарської діяльності тощо.

У подальших дослідженнях з цієї проблемою варто дослідити інформаційні технології, системи та прикладні програми, які призначені для удосконалення процесу управління виробничими витратами на вітчизняних підприємствах.

Література

1. Данилович І.Є. Управління витратами : навч. посібн. / І.Є. Данилович. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – Тернопіль : Вид-во "Економічна думка", 2004. – 228 с.

2. Меренюк Т.В. Управління витратами як чинник підвищення конкурентоспроможності підприємства // Сучасні проблеми економіки та управління підприємствами : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. – Дніпропетровськ : Изд-во "Наука" і освіта, 2007. – Т. 4. – С. 371-374.

3. Панасюк В. Управління витратами виробництва / В. Панасюк. – Тернопіль : Вид-во "Економічна думка", 1999. – 118 с.

4. Меренкова Л.О. Управління витратами підприємства в ринковій економіці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 – Економіка, організація і управління підприємством / Харківський державний економічний університет. – Харків, 2003. – 20 с.

5. Кузьмін О.Є. Теоретичні та прикладні засади менеджменту : навч. посібн. / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – Вид. 3-тє, [перероб. та доп.]. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", "Інтелект-Захід", 2007. – 384 с.

Гончар М.Ф., Холявка Л.Ю. Усовершенствование управления производственными затратами на отечественных предприятиях

Освещены теоретические основы относительно определения понятия "производственные затраты" и структуры производственных затрат. Определены основные этапы и особенности управления производственными затратами на предприятиях. Предложены направления совершенствования управления производственными затратами на отечественных предприятиях.

Ключевые слова: производственные затраты, управление производственными затратами, направления совершенствования управления производственными затратами.

Gonchar M.F., Holiavka L.Yu. Improvement of enterprise cost management in domestic enterprises.

The article outlines the theoretical basis of the definition of "enterprise cost" and dwells upon structure of enterprise cost. Principal stages and peculiarities of the production cost management in enterprises are discussed. The article offers main ways of the enterprise cost management in domestic enterprises.

Keywords: enterprise cost, enterprise cost management, ways of Improvement of enterprise cost management.

УДК 330.341:336.226

Аспір. М.П. Данилович¹ –
Інститут регіональних досліджень НАН України

БАЗОВІ ЕЛЕМЕНТИ КОНЦЕПЦІЇ СУБСИДОВАНОГО ФІНАНСУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНИХ СТРУКТУР

Розглянуто проблеми державної підтримки інноваційної діяльності, визначено основні причини порівняно низької ефективності субсидованого фінансування регіональних інноваційних структур (РІС). Запропоновано елементи концепції субсидування інноваційної сфери, які базуються на непрямих методах субсидування, та визначено структури для її реалізації.

Ключові слова: концепція субсидованого фінансування, регіональні інноваційні структури, форми субсидування.

Вступ. Перехід вітчизняної економіки до інноваційної моделі розвитку та побудова власної інноваційної системи потребує розроблення комплексу організаційних, економічних та правових рішень. Однією з важливих умов досягнення поставленої мети є фінансова підтримка інноваційних процесів

¹ Наук. керівник: проф. Ю.І. Стадницький, д-р екон. наук

державою. При цьому держава повинна встановити обґрунтовані і довготермінові правила взаємодії між учасниками інноваційного процесу та сформувати концепцію державної підтримки інноваційної діяльності на усіх рівнях.

Під час формування концепції державної підтримки інноваційної сфери, на мезорівні, в центрі уваги має бути не тільки створення додаткових фінансово-кредитних організацій а й забезпечення структурної повноти механізму субсидованого фінансування РІС, який залежно від етапу інноваційного процесу спроможний застосувати найефективнішу форму субсидованої підтримки та залучити різні джерела приватного інвестування, а також створити умови для системної взаємодії між його елементами.

Значну увагу проблемам фінансового забезпечення інноваційної діяльності та її окремим елементам приділено у роботах українських та зарубіжних учених, серед яких О. Амоша, В. Венгер, А. Власова, Л. Водачек, Г. Ілляшенко, А. Казанцев, А. Кизимов, Д. Лук'яненко, М. Макаренко, Б. Маліцький, О. Михайловська, Л. Менделі, В. Новицький, А. Поручник, Е. Уткін, Р. Фатхутдінов, Л. Федулова, О. Штефанок та інші.

Постановка завдання. Метою дослідження є розроблення базових елементів концепції субсидованого фінансування РІС на основі аналізу діючих механізмів державної підтримки інноваційної сфери і виявлених їх недоліків.

Результати досліджень. Одним із найпоширеніших інструментів реалізації економічної політики держави в інноваційній сфері є субсидування. За допомогою субсидій уряд створює умови для підвищення технічного рівня виробництва, становлення нових наукоємних галузей, підтримки інноваційного підприємництва, формування інноваційної інфраструктури регіону і держави загалом.

На цей час не існує чіткого визначення субсидії. Одним з найбільш поширених є таке: "субсидія – вид допомоги у грошовій або натуральній формі, що надається із коштів державного чи місцевого бюджетів, може виділятися юридичним чи фізичним особам і має форму фінансової допомоги чи відшкодування втрат доходів" [1, с. 411]. Потрібно наголосити, що у визначенні субсидії домінуючу роль відіграє концепція вигоди, яка передбачає, що фінансове сприяння держави надається на умовах кращих, ніж ті, що існують на ринку, а обсяг вигоди і є вимірником для визначення обсягу субсидії. У світовій практиці розрізняють три основні види субсидій, це субсидії на економічну діяльність (включаючи субсидії на виробництво, інноваційну діяльність та експорт), соціальні субсидії і міжбюджетні трансферти [2].

Державна підтримка інноваційного сектору економіки в провідних країнах світу здійснюється, зазвичай, у формі прямого і непрямого субсидування. Прямі субсидії передбачають відшкодування частини витрат виробництва інноваційного продукту та їх реалізації і безпосередньо впливають на їхній рівень цін. Також, за допомогою прямого субсидування, фінансують фундаментальні дослідження, науково-дослідні та конструкторські роботи. Непряме субсидування новацій здійснюється шляхом бюджетного інвестування коштів у створення та розширення основних фондів наукоємних під-

приємств, надання їм пільгових комерційних кредитів (повне або часткове відшкодування відсоткової ставки за користування кредиту), податкових кредитів та пільг (відтермінування сплати податків), повернення попередньо оплачених мит, пільгового страхування тощо.

Вперше субсидоване фінансування для стимулювання інноваційної діяльності почали використовувати в Ізраїлі та Швеції, в цих країнах підтримка наукоємних підприємств стала основою економічної політики країн. Субсидії в цих країнах надають наукоємним підприємствам для: створення і функціонування малих та середніх інноваційних підприємств; фінансування "передпосівної" діяльності на ранній стадії реалізації інноваційного проекту, якщо одним із інвесторів виступає державна структура або науково-дослідна організація; фінансування власних науково-дослідних та конструкторських робіт. Також ізраїльський уряд застосовував пряме субсидування для створення і функціонування інноваційної інфраструктури, а саме бізнес-інкубаторів, технопарків, кластерів та інших РІС, а непрямі субсидії, були використані для надання гарантій з банківських кредитів наукоємним підприємствам, які функціонували в РІС. Ця стратегія субсидованого фінансування інноваційного підприємництва дала змогу створити в Ізраїлі глобальну мережу наукоємних підприємств, яка об'єднала ізраїльські малі та середні наукоємні компанії і багатонаціональні корпорації в сфері промислових науково-дослідницьких та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) в єдиний інноваційно-інвестиційний комплекс [3].

Серед прямих методів субсидування інноваційного процесу, який довів свою ефективність і по сьогодні використовується в США є метод державних замовлень. Суть методу полягає в такому: уряд, виходячи з пріоритетів розвитку вітчизняної економіки, формує програми та проекти, визначає структури, які будуть їх реалізовувати і через систему державних замовлень проводить їх фінансування, з умовою, що співвласником інноваційної розробки стає держава або уповноважена нею структура. Щодо субсидування досліджень учених, інженерів, винахідників, тобто фізичних осіб, які виконують індивідуальні дослідницькі проекти, то в США створено систему фінансування таких розробок через державні спеціалізовані науково-фінансові інститути, такі як Національний науковий фонд та Національний інститут здоров'я [3].

Одним із методів непрямого субсидування інноваційної діяльності, що отримав розповсюдження не тільки в США, але і в Японії, Франції та Нідерландах, є метод компенсаційних ставок, за яким уряд зменшує базу оподаткування прибутку компанії на величину затрат, яких вона зазнала на проведення наукових досліджень та експериментальних розробок. У кожній країні компенсаційна ставка є різною, так в Японії база для оподаткування прибутку компанії зменшується на 30 %, у Франції – 25 %, (але не більше 1 млн Євро), США – на 20 %, а в Нідерландах – від 7 до 15 % за умови, що фактичні витрати, яких зазнала компанія на наукові дослідження, є більшими від компенсованої величини. Крім вище перерахованих форм субсидування інноваційної діяльності, використовується метод диференціації ставки прибутку для малих наукоємних підприємств. Так, у Великобританії податкова ставка

на прибуток дрібних і середніх фірм становить 29 % (стандартна ставка – 35 %), у Канаді – 12 % (стандартна ставка – 28 %), а в Китаї наукомісткі підприємства, які виробляють інноваційну продукцію, повністю звільняються від сплати податку на прибуток [4].

Особливої уваги, у цьому контексті, заслуговують механізми субсидованого фінансування інновацій, які застосовують наші російські колеги. Ключовою особливістю російської моделі субсидованого фінансування інноваційної діяльності є можливість залучення бюджетних коштів та отримання субсидій на будь-якому етапі інноваційного процесу і множинність джерел фінансування з державного, федеральних та місцевих бюджетів, залучення приватного капіталу під державні гарантії. При цьому в Росії застосовують, і непрямі методи субсидованого фінансування інноваційного сектору. Так, академічним, науково-дослідним організаціям, вищим навчальним закладам, регіональним інноваційним структурам та їхнім суб'єктам, які реалізують інноваційні проекти, держава надає податкові субсидії: звільнення від податку на майно та земельного податку, надання інвестиційного податкового кредиту для технічного переоснащення власного виробництва. Крім перерахованих форм і методів субсидування, уряд Росії для малих та середніх наукомістких підприємств запровадив систему пільгового фінансування за рахунок коштів Фонду сприяння розвитку малих форм підприємств у інноваційній сфері, Російського фонду технологічного розвитку, Регіональних фондів науково-технічного розвитку та коштів Ощадбанку Росії [5; 6].

Проведені дослідження субсидованого фінансування інноваційної діяльності різних країн світу продемонстрували, що моделі організації державного фінансування інноваційного сектору є різними для кожної країни. Однак, усі моделі субсидованої підтримки інноваційної діяльності базуються на таких постулатах: субсидії не повинні бути дискримінаційними і мати прозорі критерії та процедуру отримання; надання адресної допомоги окремим наукомістким підприємствам, проекти яких мають виняткове значення для економіки чи безпеки країни, має відбуватись лише через державні замовлення, кредити, гранти, фінансові гарантії; пріоритетне використання механізмів інвестиційного податкового кредитування; об'єктом субсидування повинна бути не тільки НДДКР, але й наукомісткі підприємства, які впроваджують інновації у власне виробництво.

Варто зазначити, що в умовах бюджетного дефіциту та на фоні світової фінансової кризи обсяги прямого субсидування інноваційних процесів зменшуються за будь-якої моделі фінансування, що призводить до змін у процесах бюджетно-видаткового перерозподілу та переорієнтації державної підтримки на форми непрямого субсидування наукомісткого підприємництва. Однією із таких форм непрямого субсидування є відмова держави від майбутніх доходів або не стягнення їх з суб'єктів інноваційного підприємництва, через надання податкових пільг, відтермінування сплати податків. Розглянемо етапи формування вітчизняної системи субсидування інноваційних процесів. Перший етап, який тривав з моменту проголошення незалежності до прийняття низки законів, що стимулювали інноваційну діяль-

ність (1991-1998 рр.) і передбачав використання прямих методів субсидування державою наукового, дослідницького та науково-виробничого секторів вітчизняного економіки.

На другому етапі створення вітчизняної системи субсидування інноваційної діяльності, який тривав з 1998 р. по березень 2005 р., формується нормативно-законодавча база науково-технологічних парків, за якої уряд відмовляється від прямого субсидування і переходить на форми непрямого субсидування наукомісткого підприємництва. Такі форми передбачають цільові субсидії для проектів науково-технологічних парків: звільнення від ввізного мита та митних зборів під час ввезення в Україну для реалізації проекту технологічного парку нового устаткування, обладнання та комплектуючих, а також матеріалів, які не виробляються в Україні; відтермінування сплати податку на додану вартість (ПДВ), податковий вексель, під час імпорту нового устаткування, обладнання та комплектуючих, зі строком погашення на 720-й календарний день, а під час імпорту матеріалів, які не виробляються в Україні, зі строком погашення на 180-й календарний день з дня надання векселя органом митного контролю; звільнення від податку на прибуток, одержаного під час реалізації проектів технологічного парку; прискорена амортизація задіяних у проєкті технологічного парку основних фондів; повне або часткове (до 50 %) безвідсоткове кредитування (на умовах інфляційної індексації) проєктів технологічного парку; повна або часткова компенсація відсотків, сплачуваних виконавцями проєктів технопарку комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проєктів технологічного парку [7].

Третій етап, який почався в березні 2005 р. з моменту введення у дію Закону України "Про Державний бюджет України на 2005 рік" і триває по сьогодні, передбачає повну відмову уряду від прямого субсидування інноваційної діяльності та збереження деяких форм непрямих субсидій для суб'єктів регіональних інноваційних структур, а саме звільнення від ввізного мита нового устаткування, обладнання і комплектуючих, а також матеріалів, які не виробляються в Україні, під час їх імпорту для реалізації проєктів технологічного парку. При цьому, сума ввізного мита не перераховується в бюджет, а зараховується на спеціальні рахунки 50 % виконавця проєкту та 50 % керівного органу відповідного технопарку. Такі дії уряду призвели до втрати довіри зарубіжних та вітчизняних інвесторів до української інноваційної сфери та відмови їх від участі в інвестуванні інноваційних проєктів [8].

Провівши аналіз систем державної підтримки інноваційної сфери розвинених країн світу та України, необхідно зауважити, що, в умовах дефіциту бюджету, найефективнішою формою такої підтримки є непрямі методи субсидування, коли уряд відмовляється від майбутніх доходів бюджету через надання податкових пільг та відтермінування сплати податків суб'єктам інноваційного підприємництва.

На наш погляд, таку субсидована державна підтримка потрібно надавати суб'єктам регіональних інноваційних структур: на сертифікацію продукції відповідно до міжнародних стандартів; на оформлення прав інтелектуальної власності винахідникам; на виконання науково-дослідних та дослідно-

конструкторських робіт із стратегічних (пріоритетних) напрямків розвитку економіки регіону; на купівлю високотехнологічного обладнання, машин і механізмів, які не виробляються в Україні, для реалізації інноваційних проєктів (сплату мита, податковий кредит на сплату ПДВ); для компенсації відсоткової ставки з банківських кредитів, отриманих для реалізації інноваційного проєкту; на сплату податку на прибуток для суб'єктів малого та середнього бізнесу, що реалізують інноваційні проєкти. При цьому, на наш погляд, потрібно чітко визначити критерії надання і розподілу непрямих (цільових) субсидій між виконавцем проєкту технологічного парку та керівним органом технопарку, а саме: сума податку на прибуток потрібно не перераховувати до бюджету, а розподіляти між виконавцем проєкту – 80 % та керівним органом відповідного технопарку – 20 %; нарахування цільової субсидії триватиме два роки, починаючи з моменту отримання першого прибутку, але не більше трьох років із моменту запуску виробництва; податковий кредит на суму ПДВ під час ввезення устаткування, обладнання та комплектуючих, надається з терміном погашення 720 календарних днів від дня отримання векселя органом митного контролю.

Отже, здійснення спрямованої державної політики з фінансової підтримки вітчизняної інноваційної сфери на сьогодні можливе лише у формі непрямих субсидій через надання податкових пільг та відтермінування сплати податків суб'єктам наукомісткого підприємництва. При цьому виникатиме ефект крос-субсидування, коли внаслідок субсидування одного наукомісткого сектору економіки держава опосередковано надає підтримку іншим галузям національної економіки.

Висновки. Враховуючи вітчизняний та міжнародний досвід державної підтримки інноваційної діяльності, у роботі запропоновано елементи концепції субсидування інноваційної сфери, які базуються на непрямих методах субсидування. Згідно з запропонованою концепцією, визначені базові структури для її реалізації – це регіональні інноваційні структури, які спроможні, за посередництвом державних та регіональних органів влади, об'єднати навколо себе усю інноваційну інфраструктуру регіону та сформувати постійні джерела і механізми її субсидованого фінансування.

Література

1. Венгер В.В. Финансы : навч. посібн. [для студ. ВНЗ] / В.В. Венгер. – К. : Центр навч. літ-ри, 2009. – 432 с.
2. Макаренко М.І. Прямое бюджетное субсидирование в стимулировании производства / М.І. Макаренко // Вестник СевГУ : сб. научн. тр. Севастоп. нац. техн. ун-та. – Сер.: Экономика и финансы. – Севастополь : Изд-во СевНТУ, 2003. – Вып. 44. – С. 46-52.
3. Михайловська О. Світовий досвід державної підтримки інноваційних процесів / О. Михайловська // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 11(53). – С. 101-110.
4. Кизимов А.С. Международный опыт и российская практика налогового стимулирования инновационной деятельности / А.С. Кизимов // Финансы. – 2008. – № 7. – С. 33.
5. Горбачева Н.В. Проектный подход к финансированию инновационного развития России / Н.В. Горбачева, Т.С. Новикова // Научное, экспертно-аналитическое и информационное обеспечение национального стратегического проектирования, инновационного и технологического развития России : труды Шестой Всерос. научн.-практ. конф., 27-28 мая 2010 г. – В 2-х ч. / ред. кол.: Ю.С. Пивоваров (отв. ред.) и др. – М. : Изд-во ИНИОН РАН, 2010. – Ч. 1. – С. 294-298.

6. Кудров В.М. Научно-технический потенциал и механизм его реализации / В.М. Кудров // США: Экономика, политика, идеология. – 2011. – № 2. – С. 94-101.
7. Маліцький Б.А. Перспективи приведення фінансування науки у відповідність із законодавством та потребами інноваційної моделі розвитку економіки / Б.А. Маліцький, І.О. Булкін, О.С. Попович, Т.В. Шокун // Наука та наукознавство. – 2002. – № 4. – С. 29-40.
8. Сільченко І.А. Інноваційна діяльність: державне регулювання та механізм вдосконалення / І.А. Сільченко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу : наук. журнал. – 2009. – № 2 (6). – С. 35-40.

Данилович М.П. Базовые элементы концепции субсидированного финансирования региональных инновационных структур

Рассмотрены проблемы государственной поддержки инновационной деятельности, определены основные причины сравнительно низкой эффективности субсидированного финансирования региональных инновационных структур (РИС). Предложены элементы концепции субсидирования инновационной сферы, основанные на непрямых методах субсидирования, определены структуры для ее реализации.

Ключевые слова: концепция субсидированного финансирования, региональные инновационные структуры, формы субсидирования.

Danylovych M.P. Basic elements of concepts subsidized financing regional innovation structures

The problems of public support for innovation, the main reasons relatively low efficiency subsidized funding for regional innovation structures (RIS). Proposed elements of the concept of subsidizing innovation sphere, based on the indirect method of subsidization and defined structure for its implementation.

Keywords: concept subsidized financing regional innovation structure, form of subsidization.

УДК 334.73.01

Доц. А.Г. Драбовський, канд. екон. наук – Львівська КА

КООПЕРАТИВНІ СИСТЕМИ: СУТЬ ТА ЧИННИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Виділено та охарактеризовано три інтерпретації кооперативних систем. Проаналізовано чинники розвитку кооперативних систем. Конкретизовано чинники внутрішнього та зовнішнього середовища, які визначають функціонування кооперативних систем з позицій гіперширокого підходу. Проаналізовано економічні, науково-технічні, демографічні, політичні, географічні, екологічні, культурні та міжнародні чинники зовнішнього середовища.

Ключові слова: кооперативні системи, інтерпретації кооперативних систем, господарська, соціально-економічна, соціально-духовна, політична діяльність, чинники зовнішнього середовища, чинники внутрішнього середовища.

Постановка проблеми. Кооперативна система є одним із важливих секторів національної економіки. У цілому світі кооперативи забезпечують робочими місцями понад 100 млн осіб, тобто більше, ніж транснаціональні корпорації [10]. У кооперативній системі національних економік більшості країн світу виготовляється, реалізується і споживається від 10 до 20 % ВВП [2, с. 113]. Це свідчить про те, що кооперативна система відіграє важливу роль у функціонуванні національної економічної системи та значною мірою визначає результативність її функціонування, що й формує актуальність досліджуваної проблеми.